

Nederlands

Doelen

Op de Stichtse Vrije School wordt taal gezien als een middel voor de persoonlijkheid om zich uit te drukken en zich verder te ontwikkelen. Taal draagt bij aan de zelfontplooiing, de zelfreflectie en de bewustwording van de leerling; ook voor het ontwikkelen van de sociale en emotionele vermogens is het bewust omgaan met taal van grote betekenis. Het gaat hierbij ook om de vaardigheid van het goed en onbevooroordeeld kunnen luisteren naar de ander.

Het zich grondig uiteenzetten met de literatuur en de literatuurgeschiedenis is van belang voor het vormen van een kritisch en eigen oordeelsvermogen en het ontwikkelen van gedachtes en gevoelens die ook buiten de geijkte paden gaan. Het inlevingsvermogen in anderen en in andere culturen wordt op een vanzelfsprekende wijze vergroot; respect wordt een attitude.

NB: Uiteraard wordt steeds rekening gehouden met de leeftijd en de ontwikkelingsfase van de leerlingen. De opbouw verloopt geleidelijk van minder moeilijk naar moeilijk en van eenduidig naar complex. Het onderwijs is altijd afgestemd op de ontwikkeling van het kind en dient zijn/haar zelfontplooiing. Het gaat om de hele mens: denken, voelen, willen en bewustzijn ontwikkelen.

Wat wordt er gedaan?

Bij het vak Nederlands wordt veel aandacht besteed aan het zorgvuldig formuleren, zowel schriftelijk als mondeling. Er worden veel verschillende schrijfopdrachten gemaakt, variërend van verhalen en inlevingsopdrachten tot essays en betogen. Het beeldend vertellen, de mondelinge presentatie, het betoog, het debat en het probleemoplossend gesprek worden geoefend. Alle examenonderdelen komen eveneens aan bod. Reflecteren op eigen en andermans teksten of verhalen vanuit een positieve grondhouding is een belangrijk onderdeel van de lessen. Het exact luisteren is voortdurend een punt van aandacht.

Er wordt op brede schaal kennis gemaakt met de literatuur en haar thema's en met de belangrijkste stromingen binnen de literatuurgeschiedenis. De leerling moet veel lezen. Interesse voor poëzie en wereldliteratuur wordt gewekt, eigen gedichten en verhalen worden geschreven. In de hogere klassen wordt een literair werkstuk gemaakt over een zelfgekozen thema of schrijver en worden werken uit de wereldliteratuur gelezen en gepresenteerd. Filosoferen over de essenties in een literair werk wordt zowel individueel als in groepsverband geoefend.

Concrete behandelde stof per leerjaar

- VII Periodes: Er is veel geoefend in de grammatica. Zowel taalkundig als redekundig. Er werd aandacht besteed aan het uitdrukken van stemmingen in de taal.
Vaklessen: Moeilijke woorden, woordspelling, interpunctie, jeugdliteratuur.
- VIII Periodes: Schrijfstijlen; van sprookje tot legende, van mythe tot fabel. Taalgrapjes zoals homoniemen. Poëzie, zelf verschillende soorten gedichten schrijven.
Vaklessen: Werkwoordspelling herhalen, net als redekundig ontleden. Tekstverklaren en verhalen schrijven.

- IX Periode: Roman- en verhaalanalyse: begrippen als perspectief, flash-back, karakterontwikkeling en thematiek werden uitvoerig behandeld en geoefend. In de periode werden veel opdrachten door de leerlingen gemaakt.
Vaklessen: Er werd gewerkt aan de grammatica, zowel redekundig als taalkundig; spelling; jeugdliteratuur, verhaalanalyse. Een werkstuk over een zelfgekozen onderwerp werd gemaakt.
- X. Periodes: Middeleeuwen – de belangrijkste werken werden behandeld en in tijd en cultuur geplaatst. Een Middelnederlands werk werd gelezen.
Poëzie: het zelf schrijven en zelfstandig interpreteren van gedichten werd geoefend.
Vaklessen: het dooroefenen van de schrijfvaardigheden en tekstanalyse; creatieve verwerking van de theorie. Boekverslagen werden gemaakt.
- XI Periodes: In de periode “Moderne literatuur” werden eigentijdse werken behandeld, waarbij themavergelijking een centrale plaats innam.
“De Tachtigers”: uitgangspunten, schrijvers/dichters en hun werken; het naturalisme (1880). Een aantal schrijvers en dichters is besproken.
Vaklessen: Er is een individueel werkstuk gemaakt over een literair onderwerp. De leesautobiografie werd geschreven. Dooroefenen schrijf- en spreekvaardigheid. Het oefenen van de creatieve vertelkunst: het beeldend vertellen.
- XII Periode: Wereldliteratuur
Vaklessen: Tekstverklaring, examenvoorbereiding, betogen houden en schrijven; debatteren; (wereld)literatuur.

Moderne vreemde talen

Doelen

Op de Stichtse Vrije School wordt bij het onderwijs in de moderne vreemde talen: Frans, Duits, Engels, de nadruk gelegd op de vreemde taal als cultuurfenomeen. Het is van belang deze talen te leren kennen in relatie tot de specifieke culturele achtergrond, waardoor de kennis van land en volk vergroot wordt en daarmee ook het inlevingsvermogen in een andere cultuur en denkwijze.

Door het aanbieden van literaire en culturele fragmenten uit het desbetreffende taalgebied in de vorm van literatuur, filosofie, tijdschrift- en krantenartikelen wordt recht gedaan aan psychologische, filosofische en ook persoonlijke thema's uit dat taalgebied. De leerling wordt getraind een onderzoekende houding aan te nemen en de relatie te leggen naar de eigen gedachten en gevoelens om deze zowel mondeling als schriftelijk in de vreemde taal te leren uitdrukken.

Wat wordt er gedaan?

Bij de vakken Frans, Duits en Engels komen de leerlingen op verschillende manieren in aanraking met de vreemde taal. Naast gedichten, teksten, boeken en literatuurgeschiedenis komt ook het structurele aspect van de taal veelvuldig aan bod. Door grammatica, taalfuncties, formeel en informeel taalgebruik te oefenen heeft de leerling zich de taal op zijn niveau eigen gemaakt.

De diverse mondelinge vaardigheden, zoals het debat, de presentatie en de spreekbeurt, werden afwisselend geoefend met de schriftelijke vaardigheden, waaronder de persoonlijke en de zakelijke brief, het essay en het boekverslag. Ook luister- en leesvaardigheden zijn geoefend en getoetst. De leerling heeft zich ontwikkeld in het begrip van de taal en in het zichzelf uitdrukken in de vreemde taal.

Tevens heeft de leerling kennis gemaakt met verschillende facetten van de literatuur en met diverse literaire begrippen en stromingen.

Concrete behandelde stof per leerjaar

Engels

Door de jaren heen: het verwerven van vaardigheden in de beheersing van de taal (spreek-, luister-, lees- en schrijfvaardigheid).

- VII Basisgrammatica. Klassikaal lezen van een boek. Eenvoudige schrijf- en spreekvaardigheid. Idioom.
- VIII Uitbreiding van de basisgrammatica. Eigen boekverslag. Klassikaal lezen van een boek. Idioom. Oefening in de schrijf-, spraak- en luistervaardigheid.
- IX. Herhaling van de grammatica; klassikaal lezen van een Engels boek; hiervan is een geschreven verslag gemaakt; zelfstandig is een boek gelezen en een boekverslag gemaakt.

- X. Poëzie uit de periode Romantiek (begin 19e eeuw). Oefenen van alle vaardigheden.
- XI. Ontwikkeling van het drama.
Fragmenten Amerikaanse literatuur. Boekverslagen zijn gemaakt n.a.v. zelf gelezen boeken. Oefenen van alle vaardigheden, idioom.
- XII. Schrijfvaardigheid: het schrijven van een brief.
Tekstverklaring op havo en vwo-niveau.
Luister- en spreekvaardigheid.
Idioom.

Frans

- VII Op reis gaan door Frankrijk: kennismaking met de Franse taal.
Gedichten en liedjes. Vocabulaire over de reis, de ontmoeting, de stad, de winkel, boodschappen doen....
Eenvoudige grammatica. Lezen van korte stukke tekst. Luisteroefeningen, schriftelijke oefeningen, schrijfopdrachten o.a. vanuit een lesboek dat het hele jaar als leidraad dient.
- VIII Teksten lezen (over het weer, de eetgewoontes in Frankrijk, uitgaan).
Gedichten. Grammatica. Vocabulaire. Spreekoefeningen (vragen stellen, iets bestellen). Schrijfopdrachten en luisteroefeningen o.a. vanuit een lesboek dat het hele jaar als leidraad dient voor vocabulaire en grammatica.
- IX. Grammatica. Vocabulaire. Het lezen van teksten, korte verhalen en gedichten.
Opbouw van vaardigheden, mondeling (spreekbeurten en gesprekken in groepjes) en schriftelijk (werkstukjes, briefjes, e-mails, leesverslagen, samenvattingen). Luisteren naar tekst.
- X. *) Grammatica. Vocabulaire. Het lezen van teksten; fragmenten van korte verhalen, krantenberichten, teksten van internet. Voortgang in de opbouw van mondelinge (spreekbeurten en presentaties) en schriftelijke vaardigheden (samenvattingen, briefjes, e-mails). Het maken van leesverslagen, klassikaal en individueel. Luisteren naar korte teksten, nieuwsberichten en interviews met vragen.
Het lezen van korte verhalen en poëzie en het maken van een schriftelijk verslag hiervan of vragen hierover.
- XI. *) Grammatica. Vocabulaire. Het lezen van Franse teksten en op basis daarvan een zelfstandige schriftelijke verwerking in het Nederlands.
Trainen van spreekvaardigheid. Trainen van kijk- en luistervaardigheid en op basis daarvan een zelfstandige schriftelijke verwerking in het Nederlands.
Het maken van leesverslagen. Trainen van leesvaardigheid. Trainen van schrijfvaardigheid d.m.v. samenvattingen, brieven en e-mails.
- XII. *) Grammatica. Vocabulaire. Verwerking van Franse teksten en op basis daarvan een schriftelijke verwerking in het Nederlands.
Voortzetting van kijk- en luistervaardigheidstraining en de schriftelijke verwerking, d.m.v. een toets. Voortzetting van spreekvaardigheidstraining d.m.v. spreekopdrachten en presentaties. Het lezen van korte verhalen, boeken en artikelen. Deze worden schriftelijk verwerkt in het Nederlands en mondeling in het Frans d.m.v. een toets.
Schrijfvaardigheidstraining n.a.v. specifieke opdrachten voor formele, informele brieven en e-mails. Afronding d.m.v. een toets.

*) keuzevak voor Havo

Duits

- VII Basisgrammatica: onder andere een eerste kennismaking met de vier naamvallen. En verder herhaling en voortzetting van hetgeen in de onderbouw geleerd is. Klassikaal lezen van enkele boekjes. Eenvoudige schrijfvaardigheid: Zelf zinnnetjes maken. Spreekvaardigheid onder andere door het reciteren en uit het hoofd leren van gedichten, liedjes en een toneelstukje. Idioom, vooral woorden uit de boekjes en de gedichten. Gebruik van het woordenboek krijgt aandacht. Ook verhalen over Duitsland en Duitse gewoontes en gebruiken komen aan bod. Getracht wordt zoveel mogelijk Duits te spreken in de lessen. Hierdoor en door het voorlezen van Duitse tekst wordt de luistervaardigheid geoefend.
- VIII Herhaling en voortzetting van alles, wat in de zevende klas is gebeurd. Steeds vaker zal ook thuis zelfstandig gelezen moeten worden.
- IX Er wordt een overzicht van de grammatica gegeven. De basisgrammatica met naamvallen, voorzetsels en het gebruik van alle soorten werkwoorden moet nu beheerst en dus toegepast kunnen worden. Slechts een enkel onderwerp, zoals de “Konjunktiv” komt nog niet aan bod. Idioom nog steeds naar aanleiding van het gelezene. Er worden een of twee boeken klassikaal, en voor een groot deel zelfstandig, gelezen. Schrijfvaardigheid: nog steeds bescheiden. Spreekvaardigheid wordt naar aanleiding van een gedicht of ook door korte dialogogjes en door ‘een-minuut voordrachten’ geoefend. Luistervaardigheid wordt vanaf de zevende klas voortdurend geoefend, wanneer voorgelezen of door de leerkracht vrij gesproken wordt; soms wordt een film bekeken of een kijk-luistertoets gemaakt.
- X. Verdere toepassing van de grammatica in schrijfp opdrachten. Uitbreiding idioom. Literatuur. Het Hildebrandslied, Romantiek Poëzie . Boekverslag over “Der Besuch der Alten Dame”. Spreekopdracht in groepsverband.
- XI. De vaardigheden kwamen meer centraal te staan:
Spreekvaardigheid (evt. spreekbeurt)
Schrijfvaardigheid (evt. verslag, opstel, samenvatting en recensie, schrijfdossier)
Leesvaardigheid/tekstbegrip (o.a. Das Faustpuppenspiel, die Weiße Rose)
Kijk/luistervaardigheid (o.a. film, radio-uitzendingen: dossier 10 uur kijk- en luisterervaring)
Literaire periodes.
- XII. Examenvorbereiding vaardigheden:
Schrijven (recensie)
Luisteren/kijken (dossier)
Spreken
Lezen/tekstbegrip (Am kürzeren Ende der Sonnenallee; boek naar keuze;
Handelingsdelen; recensie en een kijk-, luisterdossier.

Themaperiodes

Doelen

Het voornaamste doel is het zich kunnen verbinden met levensthema's, personen en situaties. Hierbij gaat het om het vergroten van het inlevingsvermogen en het kunnen maken van een voorstelling van hetgeen verteld wordt. Het gaat om de grote verhalen uit de wereldliteratuur. Het kunnen uitdiepen van thema's en het kunnen doordenken van moeilijke levensvraagstukken zoals het vraagstuk van 'goed en kwaad', is een vermogen dat geoefend moet worden, samen of individueel. Het leren luisteren naar de ander en het zich kunnen verheugen over een veelheid van standpunten en ideeën, zijn belangrijke nevendoelen, net als het leren omgaan met verschillende visies.

De leerling kan het thema op een uiterst persoonlijke manier doorleven. De eigen ontwikkeling en de kunstzinnige en inhoudelijke verwerking staan centraal.

Wat wordt er gedaan?

De themaperiodes worden in klas 10, 11 en 12 gegeven. De thema's bestaan uit verschillende verhalen uit de wereldliteratuur. Daarbij is de keuze van elk thema zo dat het bij de desbetreffende leeftijd van de leerling aansluit.

In klas 10 wordt het Nibelungenlied geheel behandeld, in klas 11 de Parzival in de versie van Wolfram von Eschenbach en in de 12^e klas de Faust van J. W. Goethe. Deze verhalen worden beeldend en uitgebreid verteld, besproken, inhoudelijk geanalyseerd en op allerlei manieren verwerkt.

Oriëntatie

Doelen

Het vak Oriëntatie heeft tot doel de leerling bewust te maken van de bijzondere momenten van het leven. Er is veel ruimte voor bespiegeling, vragen en gesprek. De leerlingen kunnen in dit vak een houding ontwikkelen waarmee zij het leven in haar veelzijdigheid respectvol en open tegemoet kunnen treden. Het leren luisteren naar elkaar en het genuanceerd leren omgaan met verschillende visies en standpunten zijn belangrijke doelen bij dit vak. Het vak oriëntatie is bedoeld als een algemene levensoriëntatie.

Wat wordt er gedaan?

In klas 7 en 8 staan voornamelijk biografieën centraal; in klas 9 wordt o.a. over de grens tussen leven en dood gesproken en in klas 11 worden o.a. de wereldreligies behandeld. In klas 12 komen de meer filosofische onderwerpen aan bod en kan over de achtergronden van het vrijeschoolonderwijs met elkaar van gedachten gewisseld worden. Ook over de jaarfeesten, de eigen idealen en toekomstbeelden wordt gesproken.

ICT

Doelen

Klas 8

Doel van de lessen is, dat de leerling "blind" leert typen met tien vingers, volgens de internationale standaard. Als aan het einde van de cursus een snelheid van minimaal 120 aanslagen per minuut en een accuratesse (percentage goede aanslagen) van 95 is bereikt, dan ontvangt de leerling een certificaat van school.

klas 9

Hoe maak je een gedegen werkstuk op de computer? De leerling moet leren omgaan met mogelijkheden en beperkingen van het internet en de computer. Ook aan de ethiek van het gebruik van internet wordt aandacht besteed.

Klas 10-12

In alle lessen wordt aandacht besteed aan ICT waar dit nodig is, zodat de leerlingen volledig vaardig zijn als ze de school verlaten.

Wat wordt er gedaan?

Aan de orde komen o.a. tekstverwerking, omgaan met foto's in de tekst, een goede lay-out maken, weten wat de mogelijkheden en beperkingen zijn van PDF-formaat. Verder komen de mogelijkheden, maar ook de beperkingen van zoekmachines aan bod: hoe vind je wat je zoekt in het woud aan "hits"? De leerlingen leren efficiënt omgaan met andere bronnen, zoals internet-portals, internet-encyclopedieën en de mediatheek.

Daarnaast bestaat de mogelijkheid te leren werken met het spreadsheetprogramma Excel, met als doel het kunnen opstellen en beheren van een budget (begroting) om zodoende inzicht te verkrijgen in de eigen financiële situatie van de leerling over een langere periode.

Concrete behandelde stof per leerjaar

Binnen diverse vakken werden veel ICT-vaardigheden en toepassing benut en doorgeoefend.

VIII Blind typen en basisvaardigheden, waaronder internetgebruik.

XI. De werking van computers; automatisering, programmeren, programma-toepassingen. Tekstverwerking, spreadsheet, simulaties, database, tekenprogramma's, internet, e.d..

Economie

Doelen

Economie is niet alleen een vak. Het woord 'economie' duidt ook op een maatschappelijke werkelijkheid waar iedereen mee te maken krijgt. Het is daarom belangrijk dat iedere leerling kennis maakt met economische begrippen en verschijnselen en de daarbij benodigde vaardigheden ontwikkelt.

Het vak economie verrijkt de algemene ontwikkeling, ook door regelmatig de actualiteit te volgen. Leerlingen gaan nadenken over keuzes die gemaakt moeten worden. Denk aan aspecten als inkomensverdeling en milieu.

Daarnaast is kennis van het vak economie een goede voorbereiding op vele studies, waaronder de studie economie zelf.

Wat wordt er gedaan?

In de middenbouw zijn de leerlingen op verschillende momenten met economische vraagstukken in aanraking gekomen. Vaak is dat in het kader van wiskunde of een vak als aardrijkskunde. Meestal worden deze vraagstukken niet bestempeld als 'economisch' maar zijn ze een geïntegreerd onderdeel bij het betreffende vak.

Vanaf de 9^e klas hebben alle leerlingen een jaar basisvorming economie gevolgd. Het betreft vooral een kennismaking met economie 'in het dagelijkse leven'. Het gaat onder meer over het uitgavenpatroon, het leen- en spaargedrag en over ondernemen, reclame en produceren. In de periode economie wordt aandacht besteed aan het ontstaan van de economie, de ontwikkeling van het geld, de Nederlandse Gouden Eeuw. Daarnaast zijn de leerlingen goed voorbereid en getraind op de in dat jaar te volgen winkelstage.

Deze stage wordt algemeen als heel leerzaam ervaren. De winkeliers zijn ook vaak zo enthousiast dat leerlingen er een (bij)baantje aan over houden.

Na de 9^e wordt er al dan niet voor het vak gekozen. De stof richt zich vanaf de 10^e klas meer op het ontwikkelen van een 'helikopterview'. Er wordt geleerd met iets grotere afstand naar economische vraagstukken en verschijnselen te kijken. De actualiteit wordt binnengehaald door een verwerking van krantenberichten. Daarnaast wordt er individueel een onderzoek uitgevoerd over een economisch onderwerp, vaak gekoppeld aan een bedrijfsstage. In het slotjaar van havo en vwo heeft iedereen een presentatie gehouden over een economische onderwerp naar keuze.

Concrete behandelde stof per leerjaar

- IX Basiskennis van economische leefwereld. Eerste onderzoeksvaardigheden. Twee weken kennismaking met een kleinschalig bedrijf, een winkel.
- X. Inleiding in economische begrippen en vraagstukken. Leren om actualiteiten in perspectief te stellen. Twee weken (zorg)stage. Praktische opdracht.

- XI. Vervolg inleiding in economische begrippen en vraagstukken.
Zicht op actualiteiten. Economisch en/of ideëel georiënteerde stage van twee weken in een bedrijf of instelling waarin ongeschoolde of licht geschoolde arbeid wordt verricht. (indien er geen deelname aan een uitwisseling plaats vond). Praktische onderzoeksopdrachten.
- XII. Verdere economische theorie. Afronding praktische –presentatie- opdrachten.
Examenvoorbereiding.

Wiskunde

Doelen

Op de Stichtse Vrije School wordt wiskunde vooral gebruikt om het (abstracte) denkvermogen te ontwikkelen. Logisch redeneren en consequent doordenken zijn hoofddoelstellingen. Het gaat om het leren herkennen van patronen in de ruimtelijke wereld en in de wereld van de getallen. Er wordt gewerkt aan het scholen van het gevoel voor de schoonheid in deze patronen en ruimterelaties. Het besef van de historische ontwikkeling van de wiskunde versterkt een gezonde kijk op de wereld van nu en geeft de mogelijkheid zelf bewuster in deze wereld te staan.

Belangrijk is ook het ontwikkelen van een praktische vaardigheid in rekenkunde/algebra en in de meetkunde. Verder is het vak wiskunde van belang voor het ontwikkelen van 'formulevaardigheid' voor andere schoolvakken, zoals bijvoorbeeld natuurkunde, scheikunde en economie en voor het voorbereiden op vervolgstudie en beroep; denk aan een vak als statistiek dat bij vrijwel alle universitaire studies gegeven wordt.

Wat wordt er gedaan?

De leidraad in het wiskundeleerplan is grofweg de historische ontwikkeling van het vak. De meetkundige figuren en getalreeksen worden zo mogelijk beweeglijk en transformerend benaderd. Het belangrijkste middel in de wiskundeles is verwondering en enthousiasme. Door systematisch, netjes en overzichtelijk te werken wordt de mogelijkheid gegeven om het denken te leiden en richting te geven.

Kenmerkend voor ons curriculum is de praktijkweek landmeten, waarin de wiskundige kennis tot en met de trigonometrie van klas 10 toegepast wordt.

Verder is er voor alle leerlingen een periode projectieve meetkunde, een inleiding in een niet-euclidische meetkunde die een sterk beroep doet op het levende en beweeglijke denken.

Door pas laat het gebruik van een rekenmachine toe te staan wordt geprobeerd de rekenvaardigheid en het gevoel voor de getallenwereld zo lang mogelijk te behouden.

Concrete behandelde stof per leerjaar

In aansluiting op hetgeen in de onderbouw t/m klas VI aan rekenkundige en meetkundige inzichten en vaardigheden is ontwikkeld, zijn in de bovenbouw de volgende onderwerpen behandeld:

VII De zevende klas is in vele opzichten een jaar van ontdekkingen ook in de wiskunde is dat terug te vinden. Een nieuwe wereld gaat open: de wereld van de negatieve getallen en het rekenen met letters. Machtsverheffen en worteltrekken zijn nieuwe bewerkingen.

In de meetkunde werden de basisconstructies aangeleerd; nauwkeurig werken met passer, geodriehoek en liniaal. Alles moet kloppen. Soorten hoeken, driehoeken, merkwaardige lijnen kwamen aan bod.

De technieken werden toegepast in mooi uitgevoerde stervormen en eigen constructies.

- VIII Congruentie, Pythagoras, spiegelingen, rotaties en translaties.
Meetkundige figuren werden als puntverzamelingen geschreven en getekend.
In een aparte periode zijn de platonische lichamen geboetseerd of uit karton gemaakt en bestudeerd. In de algebra werd vooral verder geoefend met de vergelijkingen.
Zevende klasstof werd herhaald en verder uitgebreid.
- IX - In aansluiting op hetgeen aan rekenkundige en meetkundige inzichten en
XII vaardigheden is ontwikkeld, zijn in de bovenbouw de volgende onderwerpen behandeld:

Algebra

Hoofdbewerkingen, machten, merkwaardige producten, ontbinden in factoren.
Lineaire vergelijkingen met één en meer onbekende.
Vierkantsvergelijkingen.
Wortels, oneigenlijke machten, logaritmen.
Grafische voorstellingen van eerstegraads en tweedegraads functies en gebroken functies.
Permutaties, combinaties, kansrekening, rekenkundige en meetkundige rijen.
Lineaire, kwadratische en gebroken ongelijkheden.
De grondbeginselen van de differentiaal- en integraal rekening.

Meetkunde

Construeren van platonische lichamen.
Constructie van driehoeken en vierhoeken.
Oppervlakken. Congruentie, gelijkvormigheid, evenredigheden.
Puntverzamelingen in het vlak.
De stelling van Pythagoras.
Bijzondere lijnen en punten in de driehoek.
De cirkeleigenschappen.

Vlakke driehoeksmeting met praktische toepassingen daarvan in de landmeetkunde.
Beginselen van de goniometrie.
Beginselen van de stereometrie.
Beginselen van de projectieve meetkunde; toepassingen (o.a. dualiteit en oneindige elementen).

Landmeten

Gebruik van waterpas, baak en meetlint. Afstand meten op afstand. Hoogtekaart maken. Meten van hoogteverschillen.

Tweede fase

In de 10^e t/m 12^e klas is voor de verschillende profielen met het boek "Getal en Ruimte" gewerkt.

Natuurkunde

Doelen

In de natuurkunde lessen speelt, naast de ontwikkeling van de vakkennis, de ontwikkeling van het zelfstandige oordeelsvermogen op basis van goed waarnemen, onderzoeken en reflecteren een centrale rol.

De periodelessen zijn daarom zo opgezet dat het zelf grondig waarnemen en overdenken van proeven en verschijnselen veel ruimte krijgt. De schriftelijke verslaglegging van de gedane proeven in het periodeschrift draagt hiertoe bij. Daarbij worden de eigen waarnemingen aangevuld en aangescherpt door de waarnemingen van anderen. Conclusies, verklaringen of theorieën worden bewust en helder onderscheiden van de gedane waarnemingen en metingen. Dit draagt bij aan basale onderzoeksvaardigheden, zoals zelfstandig en onbevangen waarnemen, reflecteren, experimenteren en kritische vragen stellen. Hiermee worden tevens de grondslagen gelegd voor een houding van openheid, helderheid en onbevangenheid ten aanzien van de natuurlijke en de sociale omgeving. Zo draagt ook het vak natuurkunde bij aan de ontwikkeling van een vrije persoonlijkheid die met een open, onderzoekende houding de wereld tegemoet treedt.

Wat wordt er gedaan?

In alle klassen (behalve de 12^e klas) worden periodes natuurkunde gegeven aan alle leerlingen. In alle klassen gaat het vooral om het doen van waarnemingen aan de hand van demonstratie proeven en leerlingenpracticum. Vanaf de 9^e klas gaat het steeds meer om het ontdekken van natuurkundige wetten, zoals bijvoorbeeld de wetten die bij de mechanica een rol spelen. De opbouw is steeds: eerst de proeven doen en goed waarnemen; daarna pas de wetmatigheden samen ontdekken en de theorie formuleren. Hoe ouder de leerling, hoe hoger de graad van abstractie kan zijn. Zo wordt het denken in modellen zo veel mogelijk uitgesteld tot in de 11^e klas.

Als een leerling het vak als examenvak kiest, krijgt die leerling vanaf de tweede helft van de 9^e klas vaklessen die voorbereiden op het eindexamen.

Concrete behandelde stof per leerjaar

- VII Geluid, Licht, Elektriciteit, Magnetisme en Mechanica
- VIII Hydraulica (o.a. de Wet van Archimedes), Luchtdruk, Vacuüm, Warmte(isolatie).
- IX Warmte in relatie tot vaste stoffen, vloeistoffen en gassen. O.a. temperatuurmeting, verbrandingsmotor. Basisbeginselen elektriciteit.
- X Mechanica: kinematica en dynamica o.a.: periodieke bewegingen, geluid, valbeweging, horizontale worp, krachten en de wetten van Newton.
- XI Elektriciteit, magnetisme en elektromagnetisme o.a.: elektromagneet, dynamo, transformator, wetten van Ohm en Kirchhoff, energie-omzettingen.

Scheikunde

Doelen

Het vak scheikunde wordt aan alle leerlingen gegeven -ook als het vak niet gekozen is als eindexamenvak- tijdens het periodeonderwijs gedurende vijf leerjaren. Hierbij worden thema's behandeld die aansluiten bij de desbetreffende leeftijd fase.

Het doel van het scheikundeonderwijs is om leerlingen te laten kennismaken met de diverse facetten van het vak. Een belangrijk doel is ook verwondering te wekken voor de wereld van de organische en anorganische stoffen. Het respect voor de natuur en de chemie wordt door de manier van werken op vanzelfsprekende wijze bevorderd.

In de lagere leerjaren gaat het om het leren van de vaardigheden van het exact waarnemen en het uitvoeren van proeven. Om het nauwkeurig waarnemen te bevorderen maken de leerlingen gedetailleerde tekeningen. Vanuit het experiment wordt dan gewerkt naar de theorie. In de hogere leerjaren moeten leerlingen leren omgaan met abstracte scheikundige begrippen.

Wat wordt er gedaan?

In de eerste drie jaar staat de organische scheikunde centraal; processen en omzettingen die leerlingen om zich heen ook kunnen zien en meemaken, worden besproken en tot een dieper begrip gebracht. In het 4^e jaar waarin de leerling behoefte heeft aan orde en structuur, wordt de zoutenwereld nader bestudeerd: een wereld waar strakke regels gelden. In het laatste jaar wordt de stap naar meer abstractie gezet: het atoommodel, het periodiek systeem en de elementenleer staan centraal, alsmede de geschiedenis hiervan.

Wanneer leerlingen voor een examenprofiel met scheikunde kiezen wordt er in de vaklessen met de methode 'Pulsar chemie' gewerkt.

Concrete behandelde stof per leerjaar

- VII De behandeling van de verschillende kwaliteiten van vuur (verbranden van stoffen) zouten, zuren, logen en de metseldriehoek (kalk in beweging).
- VIII Organische scheikunde de plant centraal: koolhydraten, eiwitten, vetten. Veel waarnemingsoefeningen aan de hand van demonstratieproeven en leerlingenpractica.
- IX. Koolstofchemie als centraal thema: de fotosynthese, suikers, zetmeel en cellulose. Broeikasproblematiek. En tevens de inkolingsreeks (via humus, turf, bruinkool, steenkool, antraciet, diamant, grafiet). Ook de vorming, opsporing en toepassingen van aardolie komt aan bod.
Vergisting en pasteuriseren, steriliseren. Alcoholsoorten, toepassingen en kwaliteiten. Scheidings- en zuiveringstechnieken met name de destillatie. Verzuring en vorming van ether en aromatische stoffen, zoals esters.
- X Zouten, zuren en basen als centraal thema. Vorming van zuren en basen (via oxidatie). Lijst van zuren en basen inclusief onderscheid tussen sterke en zwakke basen. Zoutvorming, oplossen, kristallisatie, elektrolyse, zoutnamen. Neerslagreacties en eenvoudige reactievergelijkingen.

- XI De stoffencirkel met twaalf elementen en het Periodiek Systeem der Elementen als centraal thema. Toepassingen, samenhang en eigenschappen van voornoemde elementen in de wereld en in ons lichaam. Atoommodel; de wetenschappelijke kijk op hoe stoffen reageren en gebouwd zijn.
Zelfstandig proeven uitvoeren en eigenschappen herkennen en definiëren.

Biologie

Doelen

Het vak biologie wordt aan alle leerlingen gegeven -ook als het vak niet gekozen is voor het examentraject- tijdens het periodeonderwijs gedurende vijf leerjaren. Hierbij worden in de heterogene klassen thema's behandeld die aansluiten bij de desbetreffende leeftijdsfase. Het doel van het biologieonderwijs is om leerlingen te laten kennismaken met diverse facetten van het vak. In de lagere klassen wordt veel gewerkt aan de waarneming en met practica, in de hogere leerjaren komt hiernaast ook de oordeels- en meningsvorming m.b.t. actuele thema's als genetische modificatie en evolutie aan bod.

Het gaat om het kennis vergaren over plant, dier en mens en het wekken van verwondering en bewondering voor de wijsheid in de natuur. Thema's als gezondheid, voeding, seksuele voorlichting en het gevaar van roken, drugs en alcohol worden deels in de biologieperiodes en deels in de lessen verzorging of oriëntatie behandeld. Vaak wordt ook de mentor bij deze meer opvoedkundige onderwerpen betrokken of wordt een studiedag georganiseerd.

Wat wordt er gedaan?

In de eerste vier jaar op onze school, wanneer de leerlingen zelf in de puberteit zijn, wordt aandacht besteed aan het menselijk lichaam. Thema's als voeding, skelet, zintuigen en inwendige organen worden in periodes van telkens vier weken uitgediept. Deze thema's staan dicht bij de belevingswereld van de leerlingen. Pas wanneer de leerlingen ouder zijn, in het 4^e en 5^e leerjaar, wordt de stap naar de abstractie gezet en worden thema's als cellen en D.N.A. besproken. Dan pas wordt met de microscoop gewerkt. Ook komt de evolutie aan bod en gaat het om de grote overzichten en inzichten.

Uit het bovenstaande blijkt dat op onze school bewust van het geheel wordt uitgegaan en in eerste instantie concrete zaken aan bod komen. De onderwerpen waarbij een sterker abstractievermogen noodzakelijk is en waarbij leerlingen in staat moeten zijn om genuanceerde oordelen te vellen over verschillende visies op wetenschappelijke thema's komen in de laatste twee leerjaren aan bod.

Wanneer leerlingen vanaf het 4^e leerjaar (klas 10) of vanaf het 5^e leerjaar (11H) het vak biologie als examenvak kiezen wordt in de vaklessen gewerkt met de methode 'Nectar'. Ook dan wordt de koppeling met de leeftijdsfasen zoveel mogelijk vastgehouden.

Concrete behandelde stof per leerjaar

- VII Voeding, planten en gezondheid
- VIII Het skelet: het menselijk geraamte in zijn ontwikkeling. Spierstelsel..
- IX. Zenuwstelsel en zintuigen.
- X. Levensprocessen van de mens: borst- en buikholte-organen.
Microscopie
- XI. Celleer, erfelijkheidsleer, embryologie.
Biotechnologie en meningsvorming.
Dierenrijk en evolutietheorie

Aardrijkskunde

Doelen

In de aardrijkskunde staat het zintuiglijk waarnemen centraal om zo de wereld beter te leren begrijpen. Zo kunnen ook verwondering en eerbied voor de levensprocessen op aarde en voor de mensen die er leven, ontwikkeld worden.

De aardrijkskunde heeft twee gebieden die bestudeerd worden. De aarde als systeem met alle natuurverschijnselen is het eerste onderzoeksgebied. De manier waarop de mens leeft in gemeenschappen is het tweede terrein; hierbij speelt ook de leefomgeving van de mens een belangrijke rol. Tussen beide terreinen bestaat veel wisselwerking op verschillende schaalniveaus.

Met aardrijkskunde wordt beoogd de nieuwsgierigheid van de leerling te voeden. Ook het vanzelfsprekend ontwikkelen van respect voor de medemens en de leefomgeving is een belangrijk doel.

Wat wordt er gedaan?

In de middenbouw (klas 7 en 8) worden de volken en culturen van Europa en de wereld behandeld. Door verhalen, maar bovenal door het proeven van vreemde gerechten en het bezoeken van musea ontstaat een beeld van de levenswijze in bepaalde gebieden.

In de bovenbouw (klas 9-12) staan de natuurverschijnselen centraal in de geologie en de klimatologie. Hierbij gaan abstractere denkprocessen een steeds belangrijke rol spelen. Het inleven krijgt evenwel nog steeds een grote plaats.

Aardrijkskunde werkt, vooral in het laatste jaar, aan het herkennen en soms ook 'loskomen' van het eigen wereldbeeld. Hierdoor wordt het kritisch kijken en waarnemen verder ontwikkeld, zowel wat betreft de ruimtelijke processen als wat betreft de eigen denkpatronen en uitgangspunten.

Concrete behandelde stof per leerjaar

- VII Bevolkingsgroepen van Europa en hun specifieke cultuur, vergeleken met Nederland: topografie
- VIII Een keuze uit andere culturen en topografie van de wereld
- IX. Geologie: de belangrijkste geologische processen en geomorfologische aspecten van de aarde.
- X. Meteorologie en klimatologie in samenhang met de landschapszones en milieuproblematiek.
- XI. Kartografie; kaartgebruik en kaartproductie alsmede historische ontwikkeling en wereldbeelden.
Ruimtelijke vraagstukken o.a. over het milieu.

Geschiedenis

Doelen

Geschiedenis wordt als vak aangeboden om diverse ontwikkelingen in het denken, de begripsvorming, de onderzoeksvaardigheden en het verwerven van inzicht en kennis van de leerlingen te stimuleren. Daarnaast leidt het geschiedenisonderwijs ook tot het helpen ontwikkelen van een persoonlijke relatie tot verleden, heden en toekomst in een breder, nationaal en internationaal perspectief.

Wat wordt er gedaan?

Het ontwikkelen van vermogens die verder gaan dan het verwerven van kennis, inzicht en vaardigheden met betrekking tot het vak geschiedenis, komen in de periodestof grofweg als volgt aan bod:

- Het oefenen van het causale denken (7^e/8^e klas)
- Het ondersteunen van de ontwikkeling van een zelfstandig, kritisch oordeelsvermogen (9^e/10^e/11^e klas)
- Het ondersteunen van de eigen wereldoriëntatie en plaatsbepaling (10^e/11^e klas)
- Het stimuleren van de ontwikkeling van eigen idealen (11^e klas)
- Vanaf de 11^e klas krijgen de leerlingen die geschiedenis als examenvak hebben gekozen, naast de periodelessen in vaklessen diverse extra onderwerpen die niet inhoudelijk specifiek afgestemd zijn op de leeftijdsfase van het betreffende leerjaar.

Concrete behandelde stof per leerjaar

- VII Geschiedenis van de Ontdekkingsreizen; Begin Nieuwe Tijd.
- VIII Geschiedenis van de Nederlanden. Prehistorie tot ± Franse tijd, met de nadruk op de tijd van Reformatie en Opstand. Geschiedenis van de Industriële Revolutie.
- IX. Geschiedenis van de Nieuwe Tijd: vanaf 16e eeuw t/m de Franse revolutie. Begin 19e eeuw. Lijnen naar het heden.
- X. Geschiedenis van de oude culturen: prehistorie, India, Perzië, Mesopotamië, Griekenland en het ontstaan van het Hindoeïsme, Boeddhisme, Jodendom, Christendom en de Islam.
- XI Geschiedenis van de 19e en 20e eeuw.
- XII In de 12^e klas wordt het vak geschiedenis alleen nog in de examenvoorbereidende lessen gegeven aan de leerlingen die het vak als examenvak gekozen hebben. Hierin worden diverse specifieke examenthema's en een chronologisch overzicht van de geschiedenis behandeld.

Maatschappijleer

Doelen

Het doel van de lessen is de leerlingen kennis te laten maken met de formele en actuele aspecten van de samenleving om zich vanuit een gedegen achtergrondkennis te kunnen verhouden tot de samenleving. Het gaat er hierbij om dat de leerlingen goed onderbouwde eigen visies kunnen ontwikkelen en dat ze zich vanuit belangstelling en betrokkenheid kunnen verbinden met maatschappelijke ontwikkelingen.

Wat wordt er gedaan?

In de lessen maatschappijleer worden, aanvullend op wat er besproken wordt in de lessen geschiedenis en bij andere vakken, de structuren en ontwikkelingen van de huidige samenleving in beeld gebracht. Terwijl in de andere lessen vooral de vakspecifieke aspecten van de samenleving aan bod komen, wordt in deze lessen gesproken over algemene zaken, samenhangen en politieke ontwikkelingen.

De klassikale gesprekken, de persoonlijke onderzoek- en verwerkingsopdrachten en de maatschappelijke stages moeten bijdragen aan de ontwikkeling van de mogelijkheid om vanuit deze eigen visies de samenleving in de toekomst mede vorm te geven. Leerlingen krijgen ook de mogelijkheid om mee te doen aan lokale of (inter)nationale discussieplatforms.

Concrete behandelde stof en activiteiten per leerjaar

- IX Maatschappijwinkelstage van twee weken.
- X Diverse actuele maatschappelijke en politieke vraagstukken en ontwikkelingen.
Het ontstaan van de Nederlandse rechtsstaat.
Mensenrechten. Staatsinrichting.
Maatschappijstage van twee weken in een zorginstelling.
- XI Diverse actuele maatschappelijke en politieke vraagstukken.
Staatsinrichting. Rechtspraak. Politieke stromingen.
(Internationale)maatschappijstage van twee weken in een industrieel of dienstverlenend bedrijf of instelling, of een instelling/bedrijf waar getracht wordt vanuit een ideële doelstelling een meerwaarde voor de maatschappij te creëren.
Leerlingen kunnen ook kiezen voor een internationaal uitwisselingsproject.
- XII. Diverse actuele maatschappelijke en politieke vraagstukken.
Verzorgingsstaat en pluriforme samenleving.

Kunstgeschiedenis

Doelen

Aan het einde van de 12^e klas is de leerling in staat kunststijlen uit verschillende perioden te beschrijven en te herkennen. De leerling kan samenhangen zien en beseft hoe de ene kunststroming de andere kan inspireren (bijvoorbeeld hoe de Griekse kunst is beïnvloed door Egypte). Daarnaast is de leerling in staat zelf kunstzinnig actief bezig te zijn door zich te verdiepen in de wijze van expressie in de verschillende perioden. De leerling heeft geleerd zich in een kunstenaars te verplaatsen en zelf in een bepaalde stijl iets tot stand te brengen, zoals bijvoorbeeld het nabootsen van Griekse vaaskunst-techniek, het maken van een Byzantijnse mozaïek of het schetsen van een zelfportret à la Rembrandt.

Het gaat vooral ook om het ontwikkelen van een eigen gevoel voor schoonheid en het plezier beleven aan het bezig zijn met kunst op allerlei manieren. Kunstgeschiedenis op de Stichtse Vrije School is verbonden met het intensief inleven in en waarnemen van kunst en de verwerking ervan in eigen werk en teksten.

Wat wordt er gedaan?

Het vak wordt steeds in een blok, als periode, gegeven. De leerling verwerkt de inhoud op een individuele manier. Daarbij wordt een werkschrift gebruikt. Tekst en kunstzinnige opdrachten worden daarin gebundeld.

Concrete behandelde stof per leerjaar

IX In klas 9 worden de volgende onderwerpen behandeld: prehistorische kunst, kunst van de Egyptenaren, Grieken en Romeinen. islamitische kunst, Byzantijnse kunst, Romaanse en Gotische kunst, kunst van de Renaissance, internationale Barok, uitmondend in de Nederlandse Barok, de Gouden Eeuw en Rembrandt.

X-XII In de hogere klassen komt de modernere kunst aan de orde; in de 11^e klas staat de muziekgeschiedenis centraal (zie verder bij muziek) en in klas 12 de moderne kunst. Op de kunstreis in klas 12 naar Italië of Spanje worden musea en gebouwen bezocht om zo de kunstwerken ook zelf te kunnen zien en beleven.

Gymnastiek / lichamelijke opvoeding

Doelen

Bij de doelstellingen voor het vak lichamelijke opvoeding richt de aandacht zich op het bewegen van de leerling in sport en spel, maar ook op het bewegen tijdens het turnen of de atletiek. Er is echter meer: in de lessen wordt hard gewerkt aan de individuele, emotionele en de sociale ontwikkeling van elke leerling. Sportiviteit, kunnen incasseren en uithoudingsvermogen zijn van groot belang. Daarbij is het bewegen zowel doel als middel.

Wat wordt er gedaan?

In de lessen wordt aandacht besteed aan de ontwikkelingsfase van de leerling. Door accenten te leggen per leerjaar wordt de leerling aangesproken op de thematiek van zijn/haar leeftijdsfase.

In de eerste jaren wordt er een basis gelegd voor het al spelend leren bewegen, waarbij aandacht is voor individueel spel en samen leren spelen. Dit gebeurt op ieders eigen niveau waardoor de leerling zichzelf kan ontplooiën en steeds nieuwe, doch haalbare uitdagingen krijgt.

Vanaf klas 10 staat een aantal specifieke kerndoelen centraal.

- Bewegen met verbeterde inzichten in verschillende spelen: samen bewegen, leren samenwerken in teamverband en met groepsopdrachten, kunnen afstemmen op de situatie en op de ander. Daarbij dient de leerling een positieve attitude, vaardigheid en kennis te verwerven.
- Bewegen en regelen: de leerling als organisator, scheidsrechter of als 'docent' (klas 12).
- Bewegen en gezondheid: trainingsprogramma's kunnen opstellen (duurlopen in klas 11), blessures kunnen herkennen en ervaren wat fysieke inspanning met je doet.

Bij alle onderdelen komen zoveel mogelijk bewegingsvarianten aan bod.

Concrete behandelde stof per leerjaar

Bij de doelstellingen voor het vak lichamelijke opvoeding richt de aandacht zich op de bewegende leerling.

Binnen de Stichtse Vrije School staat in de lessen de lichamelijke, geestelijke, sociale ontwikkeling en het bewegen van de leerling centraal. Daarbij is het bewegen zowel het doel als een middel.

In de tweede fase (Havo klas 10 t/m12) staat een aantal kerndoelen centraal.

In de lessen wordt verder aandacht besteed aan de ontwikkelingsfase van de leerling. Door accenten te leggen per leerjaar wordt de leerling aangesproken op de thematiek van zijn/haar leeftijdsfase.

Bewegen, met o.a. verbeterde inzichten in spelen. Samen bewegen, leren samenwerken in teamverband ook met groepsopdrachten en kunnen afstemmen op de situatie en op de ander. Daarbij dient de leerling een positieve attitude, vaardigheid en kennis te verwerven.

Bewegen en regelen: de leerling als organisator, scheidsrechter of als docent (12^e klas)

Bewegen en gezondheid: trainingsprogramma's kunnen opstellen (duurlopen 11^e klas), blessures kunnen herkennen en ervaren wat de fysieke inspanning met je doet.

Hierbij komen zoveel mogelijk bewegingsvarianten aan bod.
Ook zal er regelmatig onderwezen moeten worden om de specialismen binnen de sectie gymnastiek en vooral de sportwensen van leerlingen zelf goed tot hun recht te laten komen.

In alle klassen werden de volgende onderwerpen behandeld.

Spelsporten:

In alle jaren werd een vorm van de spelen en/of het eindspel in de volgende spelsporten gespeeld:

Doelspelen: basketbal, handbal, (uni)hockey, rugby en voetbal.

Tref- en slagspelen: softbal, badminton, volleybal, tennis en trefbal tikspelen.

10e klas: het bedenken en maken van een eigen spel.

Turnen (toestellen):

Ringzwaaien, trapezeczwaaien, plankspringen, minitrampoline springen (met en zonder kast), maxitrampoline springen, lange mat.

Acrobatiek

Jongleren, diabolo en éénwiel fietsen.

Het zelf ontwerpen en uitvoeren van een acrogym oefening.

Judo

Stoeispelen en vormen van judo, zelfverdediging.

Alleen in de twaalfde klas (allen)

Organiseren van de sportdag

Het lesgeven in tweetallen aan de eigen klas

Euritmie

Doelen

Euritmie dient als ondersteuning in het groeiproces van de jonge mens, zodat deze kan uitgroeien tot iemand waar denken, voelen en willen op een harmonieuze en kunstzinnige manier samenwerken, in samenhang met de hem of haar omringende omgeving.

Euritmie is een bewegingsleer die onder de kunstvakken valt. Op de Stichtse Vrije School is het een verplicht vak tot en met de 10de klas. Daarna kan de leerling het als examenvak kiezen en valt het onder Kunst Dans.

Er wordt onderscheid gemaakt in woord- en tooneuritmie. De wordeuritmie omvat alles wat met het 'woord' of de taal zelf te maken heeft; bij de tooneuritmie gaat het erom de muziek in beweging zichtbaar te maken.

Wat wordt er gedaan?

De leerling heeft onder andere gewerkt aan gedichten uit diverse tijdperken, ballades, songteksten en diverse muziekstukken. Deze zijn in gebaar en choreografie uitgewerkt, in grotere en kleine groepsvormen of solo.

Tevens is in de examenklas een groter stuk proza (verhaal, mythe of sprookje) bewerkt tot een voorstelling waarmee de leerling een regionaal tournee heeft gehouden. In dit proces is niet alleen de euritmie van belang, maar speelt ook alles wat er bij zulke opvoeringen komt kijken, zoals kleding, belichting, vervoer, toneel, financiën en de algehele samenwerking een belangrijke rol.

Tekenen/ handvaardigheid/handwerken

Doelen

De vakken tekenen, handvaardigheid en handwerken worden op de Stichtse Vrije School gezien als vakken die, behalve praktische vaardigheden, creativiteit en kunstzinnigheid, ook de wilskracht van de leerling tot ontplooiing brengen. Het zoeken naar oplossingen, vormgeven en het positief leren verwerken van tegenslagen, bijvoorbeeld op technisch gebied, dragen bij tot de beeldende en praktische ontwikkeling van de leerling.

De beeldende vakken geven de leerling de mogelijkheid om zijn/haar kunstzinnige vermogens te ontwikkelen door vaardigheden te oefenen, op zowel het technische als op het creatief/kunstzinnige gebied. De leerling is zelf vaardig met twee- en driedimensionale technieken, maar heeft ook oog ontwikkeld voor de kwaliteit van kunstzinnige en creatieve uitingen van anderen.

Wat wordt er gedaan?

In de eerste jaren wordt er een basis gelegd door middel van ambachtelijke opdrachten; verschillende materialen en technieken worden verkend. Er wordt gewerkt met hout, metaal, pitriet, klei, was en steen. Er wordt geleerd te tekenen in perspectief, vormstudies in zwart-wit en kleurstudies met verf worden gemaakt. De leerlingen leren de kunst van het boekbinden en er wordt een eigen kledingstuk genaaid. De nadruk komt door de leerjaren heen steeds meer op eigen initiatief en inzicht te liggen en het werk wordt vanuit het ambachtelijke vertrekpunt, steeds vrijer en kunstzinniger.

Concrete behandelde stof per leerjaar

- VII Tekenen: Het ontwikkelen van tekenvaardigheden. Kennismaken met verschillende tekentechnieken in kleur en zwart-wit. Tekenen naar de waarneming en fantasie.
Handvaardigheid: Bewegend speelgoed van hout, herhaling basisvaardigheden zoals raspen, vijlen, zagen e.d.
Handwerken: Ontwerpen en met de hand naaien van bijv. kledingstuk of tas.
- VIII Tekenen: Perspectief tekenen, linsneden, tekenen naar waarneming.
Handvaardigheid: Schaven, simpele houtverbindingen kruk.
Handwerken: zelf een kledingstuk ontwerpen en met de machine naaien.
- IX. Tekenen: Naar de waarneming, stilleven, figuren, portretten. Grafische technieken.
Handvaardigheid: manden vlechten. koperdrijven.
Werkstuk met houtverbinding b.v. zwaluwstaarten.
- X. Tekenen: Naar de waarneming, kleur- en compositie-oefeningen, schilderen, kleuroefeningen, landschappen.
Keuzevak o.a.: Beeldhouwen, boekbinden, druktechnieken, schilderen.
- XI. Tekenen/schilderen: waarneming en verbeelding, kleur- en vormoefeningen.
Beeldende vorming: het menselijk lichaam tekenen, in 3D uitvoeren in diverse variaties.

Muziek en koor

Doelen

Muziek neemt een belangrijke plaats bij ons op school. Muziek wordt gezien als een middel tot ontplooiing, verbinding, expressie, cultuuroverdracht en het in contact komen met de wereld van het innerlijk. Het beoefenen van muziek heeft vooral een harmoniserende werking op de opgroeiende mens. De leerling komt los van het alledaagse. Het zingen en gelijktijdig luisteren brengt de leerling innerlijk in beweging en in verbinding met de omgeving. Door het ontwikkelen van de eigen stem leert de leerling zijn/haar stem kennen, krijgt zelfvertrouwen en kan daardoor zichzelf als individu in een groep plaatsen.

Wat wordt er gedaan?

Tijdens de lessen staan spel, muziekbeleving, plezier, samenwerken, inzicht in muzikale structuren en persoonlijke ontwikkeling centraal. Er wordt ook aandacht besteed aan muziektheorie. De leerlingen maken kennis met meerdere stijlen en leren verschillende instrumenten bespelen. Muzikale vorming vinden we zo belangrijk dat elke leerling in alle leerjaren iedere week een of twee lessen klassikale zang heeft. Vanaf klas 10 komen daar nog kooruren bij. In mei vinden de jaarlijkse kooruitvoeringen plaats in de kerk te Zeist of elders. Het koor treedt meestal twee avonden achter elkaar op en zingt een gemengd repertoire waarbij het accent ligt op grote werken uit de klassieke muziek, zoals bijvoorbeeld het Requiem van Mozart. De 8e en 9e klassen staan in het voorprogramma.

De 7e-klassers krijgen daarnaast een periode bodysounds. De leerlingen houden zich bezig met het maken ritmes binnen een eigen compositie. Dit voeren ze voor de groep uit.

Naast het zingen krijgen de kinderen in de 8e en 9e klas djembé- en gitaarles. Hiermee wordt gewerkt aan een goede ritmische vaardigheid en aan het vermogen muziek harmonisch te doorvoelen en te doorgronden.

In klas 11 krijgen de leerlingen een periode muziekgeschiedenis in een blok van 3-4 weken, waarbij een nadere kennismaking plaatsvindt met vrijwel alle stromingen binnen de muziek. Er wordt geluisterd, geoefend en er wordt ook theorie bestudeerd.

Naast deze muziek- en koorzanglessen kan vanaf de 11e klas het kunstvak Muziek worden gekozen als examenvak.

Concrete behandelde stof per leerjaar

VII + VIII

In alle klassen werden muzikale vaardigheden beoefend.

Het vocale repertoire strekte zich uit van canons tot moeilijker meerstemmige werken uit diverse stijlperioden

IX tot XII.

In klassenverband werd het zingen beoefend.

Het repertoire strekte zich uit van canons tot moeilijker meerstemmige werken uit diverse stijlperioden.

- XI Periode muziekgeschiedenis:
Behandeld werd de ontwikkeling van mens en muziek van de Middeleeuwen tot en met de West-Europese muziek van de 20e eeuw.

Koor en kooruitvoeringen

- X Requiem van C.Jenkins en Medley van Porgy and Bess van Gershwin
- XI Messa di Gloria van G. Puccini, Bohemian Rhapsody en 'Don't stop me now' van Queen
- XII Requiem van Mozart

Toneel

Doelen

Het vak toneel richt zich op de ontwikkeling van de theatrale en sociale vermogens van de leerling. De leerling leert om zich vrij te bewegen en vrijuit te spreken voor een publiek en ontwikkelt aan de hand van toneelstukken en oefeningen het vermogen om zich in te leven in verschillende personages en situaties. Hierdoor wordt niet alleen kennis gemaakt met menselijk gedrag in de meest brede zin van het woord, maar leert de leerling ook zijn eigen gevoelens kennen en verwoorden. Het samen tot stand brengen van een toneelvoorstelling is niet alleen een positieve piekervaring die het zelfvertrouwen van leerlingen vergroot, maar biedt ook de mogelijkheid om te leren met anderen samen te werken. In het proces om een voorstelling op de planken te zetten komen vragen aan de orde als: Wat is mijn kwaliteit en hoe kan ik die inzetten voor het succes van het eindproduct? Welke uitdagingen kan ik aangaan? Wat wil ik delen met het publiek? Hoe kan ik bijdragen aan een goede werksfeer?

Wat wordt er gedaan?

In de middenbouw worden dramatische vaardigheden geoefend aan de hand van korte scènes en improvisatie. In de 8e klas wordt een toneelstuk opgevoerd onder leiding van de mentor, waarbij het accent met name ligt op het groepsproces. De voorstelling wordt opgevoerd voor leerlingen en ouders.

In de 9e klas worden de verschillende aspecten van het vak drama verder geoefend in een lessenreeks, die afgesloten wordt met een presentatie op school. In de 9^e klas wordt een begin gemaakt met een meer vakmatige benadering: karakterisering en improvisatie staan centraal.

In het 11^e leerjaar wordt voor de laatste maal een toneelstuk op de planken gebracht met de hele klas. Bij de stukkeuze wordt gekeken naar de mogelijkheid die de inhoud geeft aan de ontwikkeling van de leerlingen.

Deze voorstelling wordt begeleid door een regisseur. Zowel aan het proces als aan de inhoud worden hoge eisen gesteld: de voorstelling moet niet alleen voor de spelers, maar ook voor het publiek een kunstzinnige ervaring zijn.

In de 11^e klas is er de mogelijkheid om het vak drama op eindexamenniveau te kiezen. Binnen de vaklessen wordt aandacht besteed aan onder meer: fysiek spel, film maken en psychologisch spel, het spelen van een solo en een monoloog, waarna in het laatste jaar het schoolexamen plaatsvindt in de vorm van een zowel naar inhoud als vorm hoogwaardige voorstelling.

Concrete behandelde stof per leerjaar

VIII In de achtste klas werd een voorstelling opgevoerd onder leiding van de eigen klassenleraar.

IX In de 9e klas werd één van de volgende stukken opgevoerd:

- Tarzan, de musical
- West Side Story, musical
- Narnia -eigen bewerking van het verhaal
- Oliver Twist- musical

XI In de 11e klas werd één van de volgende stukken opgevoerd:

- Zelfgeschreven stuk op basis van o.a. Great Gatsby
- ‘Over Morgen’ een zelfgeschreven toneelstuk op basis van de televisieserie “The 100”
- Toneelstuk op basis van ‘the Vanishing’ met als titel “Alle afstand is relatief”

Eindwerkstuk

Elke leerling maakte een eindwerkstuk (september klas 11 – september klas 12)..

Hij/zij werkte gedurende een heel jaar aan een zelfgekozen onderwerp en koos een begeleider.

Het werkstuk bestaat uit een schriftelijk gedeelte, waarin studie en eigen ervaringen beschreven zijn en een kunstzinnig of praktisch gedeelte. Het vakdeel is een onderdeel van het eindwerkstuk.

In het laatste schooljaar werd het werkstuk afgesloten met een openbare mondelinge presentatie., waarbij ook vragen uit de zaal moesten worden beantwoord.

Alle leerlingen van de groep maakten gezamenlijk een tentoonstelling van hun creatief of praktisch deel en hun eindwerkstukken.